પ્રવચન નં. ૭ ગાથા-૨ સોમવાર, જેઠ સુદ ૧૧, તા. ૧૫-૦૬-૧૯૭૦

(સમ્યગ્દર્શનના) આઠ ગુણ અથવા લક્ષણ, એની વ્યાખ્યા ચાલે છે. સમ્યગ્દર્શન એટલે ધર્મની પહેલી શરૂઆત. ધર્મની શરૂઆત એટલે આ આત્મા અનંત શુદ્ધ આનંદ ગુણનો પિંડ છે, એની અંતર્મુખ થઈને વિકલ્પ એટલે રાગના અવલંબન વિના સ્વભાવના અવલંબનથી અનુભવ થઈને પ્રતીત થઈ એનું નામ સમ્યગ્દર્શન-ધર્મની પહેલી સીડી અને એ ધર્મની શરૂઆત ત્યાંથી થાય છે. ત્યાં સુધી અજ્ઞાન જ્યાં છે, રાગ, પુણ્ય-પાપના ભાવ, એના ફળ આ સંયોગ, એની જ્યાં સુધી એને રુચિ છે એને આનંદસ્વરૂપ આત્માની રુચિ ને દૃષ્ટિ નથી. ત્યાં સુધી મિથ્યાદૃષ્ટિ દુઃખની દૃષ્ટિ છે અને દુઃખસાગરમાં ડૂબવા માગે છે. સમજાણું કાંઈ?

એ સમ્યગ્દૃષ્ટિની નિઃશંકતાની વાત આવી ગઈ. આજે નિઃકાંક્ષ (અંગ) છે. ધર્મીજીવ, જેને આત્માના પવિત્ર અનંત સ્વભાવની જ્યાં જ્ઞાન થઈને પ્રતીતિ વર્તે છે એને આત્મા સિવાય રાગ ને રાગના ફળ એની એને વાંછા હોતી નથી. સમજાણું કાંઈ? એને ભગવાન ધર્મ કહે છે. જુઓ!

'કાંક્ષા અર્થાત્ ભોગોંકી ઇચ્છા-અભિલાષા.' હૈ. જેને પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયોમાં અભિલાષ છે કે એમાં ઠીક છે, સુખબુદ્ધિ છે, એ કાંક્ષા એટલે મિથ્યાત્વના નિમિત્તે મિથ્યાત્વભાવ છે.

સમજાણું કાંઈ? ભોગની ઇચ્છા. ભગવાનઆત્મા જ્ઞાન ને આનંદની મૂર્તિ છે એને અનુભવવાની ભાવના નથી અને પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયોમાં પ્રેમ વર્તે છે, કાંક્ષા-ઇચ્છા વર્તે છે, એને અહીંયાં કાંક્ષા એટલે મિથ્યાદષ્ટિનું લક્ષણ કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

કાંક્ષા એટલે ભોગની ઇચ્છા. સમ્યગ્દષ્ટિને ભોગની ઇચ્છા હોતી નથી. સમજાણું કાંઈ? ધર્મીજીવને સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે આ આત્મા આનંદમૂર્તિ જોયો, કહ્યો છે, એવી દૃષ્ટિ ધર્મીની થઈ ગઈ છે. એથી પોતાના આનંદની ભાવના સિવાય કોઈપણ ઇન્દ્રના, ઇન્દ્રિયના, ઇન્દ્રના અને ઇન્દ્રિયના ભોગમાં એની રુચિ હોતી નથી. સમજાણું કાંઈ? 'દેવચંદજી'! આહા..હા...!

'કાંક્ષા નામ ભોગોંકી ઇચ્છા-અભિલાષ. વહાં પૂર્વકાલમેં કિયે ભોગોંકી વાંછા...' પૂર્વે જે ભોગ કર્યા હોય પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયના, એ ઠીક છે, એમ એની વાંછા રહે એને આત્માના જ્ઞાનાનંદની પ્રતીત અને રુચિ નથી. એને ધર્મની રુચિ નથી. આહાહા..! ભગવાનઆત્માના આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ, અતીન્દ્રિય આનંદની મૂર્તિ આત્મા છે, એનો જેને પ્રેમથી રુચિ અને દૃષ્ટિ વર્તી છે, એને ભોગની ઇચ્છા હોતી નથી. પંડિતજી! આહાહા..! ભારે. પૂર્વે ભોગ કર્યા હોય એની વાંછા ન હોય. સમ્યગ્દર્શન આત્માનું ભાન થયું છે એથી પૂર્વે કોઈ મિથ્યાત્વમાં ભોગની વાંછા આદિ થયા હોય એની એને ઇચ્છા હોય નહિ. ઝેર છે, વિષયના સુખ તો ઝેર છે. સમજાય છે કાંઈ? ધર્મની દૃષ્ટિવંતને વિષયના સુખમાં જે કલ્પના છે એમાં સુખબુદ્ધિ હોતી નથી. અજ્ઞાનીને એમાં સુખબુદ્ધિથી પૂર્વના ભોગવ્યાને પણ સ્મરે-યાદ કરે (કે) આ..હા...! ભારે. ઇન્દ્રાણીઓ હતી, દેવીઓ હતી, અપ્સરા જેવી સ્ત્રી રૂપાળી સુંદર હતી, એની સાથે ભોગ લીધા. આહાહા..! મૂઢ જીવને અજ્ઞાનભાવમાં એવા પૂર્વના ભોગવેલા સુખની બુદ્ધિની વાંછા રહે કે ઠીક હતું. એ મિથ્યાદષ્ટિનું કર્તવ્ય છે. આહાહા..!

'તથા ઉન ભોગોંકી મુખ્ય ક્રિયામેં વાંછા...' (અર્થાત્) આ શરીરની ક્રિયા. થઈ હોય ને. ઇન્દ્રિયથી એની વાંછા ઊંડે રહે, એ અજીવની ક્રિયાની વાંછા. અને ભોગમાં વાંછા સુખપણું જે પૂર્વે કલ્પ્યું હતું, એની વાંછા, બેય અજ્ઞાનભાવ છે. સમજાણું કાંઈ? એને ભગવાન મિથ્યાદષ્ટિ કહે છે. એને ધર્મ હોતો નથી.

ધર્મીને પોતાનો આત્મા શુદ્ધ પવિત્ર ને આનંદનું મહાધામ, ખાણ (છે) એવી અંતર દૃષ્ટિ થઈ છે. એ આનંદની આગળ બીજા કોઈ પણ પૂર્વે ભોગ ભોગવ્યા કે વર્તમાન એની ક્રિયા દેહની થઈ, એની એને ઇચ્છા હોતી નથી. સમજાણું કાંઈ?

'તથા કર્મ ઔર કર્મકે ફલકી વાંછા...' હોતી નથી. કર્મ બંધાણું એ ઠીક અથવા શુભભાવ મને થયા એ ઠીક અને એના ફળ તરીકે પુણ્ય બંધાશે, એના ફળ તરીકે સંયોગ મળશે, એવી જે વાંછા એ મિથ્યાદષ્ટિની વાંછા છે, ધર્મીને એ હોતી નથી. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ?

કહે છે, **'તથા મિથ્યાદષ્ટિયોંકે ભોગોંકી પ્રાપ્તિ દેખકર ઉન્હેં અપને મનમેં ભલા જાનના...'** અજ્ઞાની જીવો છે એને કરોડો, અબજો રૂપિયાની સામગ્રી અને બહાર વૈભવ દેખાય, મોટરુંમાં ફરતા (હોય), મોટરું તે દિ' ક્યાં હતી, પણ આ તો અત્યારે થઈ ગઈ ને હવે. તે દિ' ઘોડાગાડીમાં

અને હાથી, હાથી ઉપર ફરતા દેખે. આહાહા..! બહુ સુખી છે. એમ જેના હૃદયમાં એવા અજ્ઞાનીઓના સુખની સામગ્રી અને એની કલ્પનાને ભલી માને એ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, કહે છે. એને જૈનપણાની ખબર નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

'મિથ્યાદૃષ્ટિયોંકે ભોગોંકી પ્રાપ્તિ દેખકર...' ઓહો...! (એને) દિવસની લાખો રૂપિયાની પેદાશ (છે) ને, બહુ સુખી છે, એમ જે મૂઢ માને એ પોતે મૂઢ છે. સમજાણું કાંઈ? એને ધર્મની દૃષ્ટિ અને રુચિ નથી. **'ઉન્હેં અપને મનમેં ભલા જાનના...'** મનમાં ખુશી થાય કે આહાહા..! શું પણ એને સાહ્યબી! ૨૫-૨૫ વર્ષના જુવાન છોકરા, ૨૨, ૨૪, ૨૬, ૨૮, ૩૦, ૩૨ એવા નંબરવાળા. નંબરવાળા એટલે ઓલા શું કહેવાય? આયુષ્યવાળા. આહાહા..! ઠીક છે પણ આ. ધૂળેય ઠીક નથી, સાંભળને. એ તો ઝેરના પીણા પીવે છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ?

ધર્મીજીવ તો એને કહીએ કે જેને એવા મિથ્યાદૃષ્ટિના ભોગની પ્રાપ્તિને પણ માનતો નથી, ભલા જાણતો નથી. એમાં ભલાપણું છે ક્યાં પણ? સમજાણું કાંઈ? **'અથવા જો ઇન્દ્રિયોંકો ન રુચે ઐસે વિષયોંમેં ઉદ્વેગ હોના...'** આ લક્ષણ બતાવ્યું. જુઓ! પેલું રાગનું (હતું), હવે દ્વેષનું (કહે છે). પ્રતિકુળતા, જે ઇન્દ્રિયને ઠીક નથી પડતા એવી સૂવા-બેસવાના સાધનો, ખાવા-પીવાના સાધનો એવી પ્રતિકુળતા પ્રત્યે જેને દ્વેષ છે, રુચતું નથી, એને ઇન્દ્રિયના વિષય રુચે છે. કહો, 'સુજાનમલજી'!

મુમુક્ષુ :- ઘણી બારીક વાત છે.

ઉત્તર :- બારીક નહિ, આ વસ્તુ જ એવી છે. બારીક વસ્તુનો સ્વભાવ જ એવો છે. ભાઈ! અહીં તો આત્મા ધર્મી થયો એનું સ્વરૂપ શું છે એ વર્ણવ્યું છે. એનાથી અધર્મીનું સ્વરૂપ આવું હોય એમ વર્ણવે છે. આમ વાત છે. વીતરાગ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ, એના જ્ઞાનમાં આવ્યું કે આ રીતે જે છે, વાંછાવાળો જીવ, પરમાં સુખબુદ્ધિ (રાખનારો) મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. એ ધર્મી છે નહિ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

ઇન્દ્રિયના નહિ રુચે એવા (વિષયો). આમ અગ્નિ અડે ને ઠીક ન લાગે. એનો અર્થ કે વિષયની અનુકૂળ સામગ્રી મળે, સ્પર્શે તો ઠીક લાગે, એમ છે. જેટલો પ્રતિકુળતામાં દ્વેષ છે એટલો અનુકૂળતામાં એને રાગ છે. આહાહા..! એ.. 'મગનભાઈ'! ભારે આકરું આવું કામ. આ 'પંચાધ્યાયી'માંથી. પેલું 'પંચાધ્યાયી'માંથી લીધું છે. ઓલી ગાથા નહોતી? સવારે. ૪૯૫ મી ગાથા છે. પર્યાયબુદ્ધિ. પરમાં આત્મબુદ્ધિ. ... એણે અર્થ કર્યો છે, એ બરાબર લાગ્યો. ... આહા..હા..!

ધર્મીજીવ પોતાનો ભગવાનઆત્મા, જેની દશામાં પંચપરમેષ્ઠી વર્તે છે, જેની શક્તિમાં પરમાત્મા વસે છે. એવો આત્મા જેને અંતર દૃષ્ટિમાં ધર્મીને સમ્યક્ દૃષ્ટિમાં બેઠો, એને નિઃશંકપણે આત્મામાં વર્તે છે. અને જેને એ નિઃશંકતા નથી અને જેને શંકા છે એટલે કે આત્માના સ્વભાવ ઉપર દૃષ્ટિ નથી અને રાગ ને શરીરને જે પોતાના માને છે, એને શંકા છે. એટલે મિથ્યાત્વભાવ છે. શરીર ને રાગને પોતાના માની પરપર્યાયમાં એની પોતાની દૃષ્ટિ હોય છે.

આહા..! સમજાણું કાંઈ? બહુ સરસ અર્થ કર્યો છે. વસ્તુસ્થિતિ જ એવી છે.

અહીં એમ કહ્યું, કે આ શબ્દો પ્રતિકુળ ગાળ આદિ પડે અને ન રુચે તો એણે સમજવું કે એને પ્રશંસા એની રુચે છે. 'દેવચંદજી'! બરાબર હૈ? પંડિતજી! જેને આંખનું કુરૂપ દેખતાં નથી રુચતું એને સુરૂપનો વિષય રુચે છે. જેને કુગંધ-દુર્ગંધ નાકમાં રુચતી નથી, એને સુગંધ રુચે છે. જેટલો પરપદાર્થમાં પ્રતિકૂળતા નથી ગોઠતી એનો (અર્થ કે) એને અનુકૂળતા ગોઠે છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એમ રસ, કડવો ઝેર જેવો રસ અંદર જીભમાં અડે તેટલો જ એને અનુકૂળ શેરડીનો અને કેરીનો રસ હોય છે તે ગોઠે છે એટલે એને વિષયની રુચિ છે. આ કેરીનું ટાણું છે ને, હવે થોડા દિ' પછી. કેરીયું ઊંચી હોય આમ ફર્સ્ટ ક્લાસ રસ (હોય). આહા..! અને પૂરી ઘીમાં તળેલી (હોય). પતરવેલિયાના ભજીયા (હોય), કહે છે, જેને એવું ઝેર આવે ને ન રુચે એને આ બધું રુચે છે, એની વાંછા એને છે. બરાબર છે? એમ સ્પર્શમાં. અગ્નિ ને વીંછી પ્રતિકુળતા (આપે એની) અનરુચિ છે, રુચી નથી, એને એનો અભાવ ને અનુકૂળતાના વિષયો રુચે છે. 'લલીતભાઈ'! કહો, આ સમજાય છે કે નહિ? આવી વાત છે.

'ઇન્દ્રિયોંકો ન રુચે ઐસે વિષયોંમેં ઉદ્વેગ હોના...' પાંચ ઇન્દ્રિયો, આ માટી જડ અને ખંડ ખંડ અંદર, એને ન ગોઠે એવા વિષયો (પ્રત્યે ઉદ્વેગ થવો). લાકડી પડે, છરી પડે માથે અને ન ગોઠે તો એનો અર્થ કે એને અનુકૂળતા માખણ ચોપડે તો ગોઠે છે. સમજાણું કાંઈ? વીતરાગનો માર્ગ આવો છે, ભાઈ! વીતરાગના માર્ગને સમજવો હજી એને મહામુશ્કેલ પડે, ઇ રુચિ કરીને પરિણમાવે કે દિ'? સમજાણું કાંઈ?

ત્યારે કોઈ કહે કે, સમ્યગ્દૃષ્ટિ તો પરણે છે ને? તીર્થંકર જેવા છન્નું હજાર સ્ત્રીને પરણ્યા. ત્રણ જ્ઞાન હતા, ક્ષાયિક સમકિત હતું. શું એને અભિલાષા નહિ હોય? અહીં તો એની વાંછાને તો મિથ્યાત્વભાવ કહ્યો. એ વાંછાની વાંછા છે જ નહિ. ઇચ્છાની ઇચ્છા જ્ઞાનીને (હોતી) નથી. આહાહા..! ઇચ્છાને ઝેર તરીકે દેખે છે. સમજાણું? એને જ્ઞેય તરીકે જ્ઞાનમાં જાણે છે. એમાં મને ઠીક પડશે એવી ભાવના સમકિતીને એવી ઇચ્છા હોતી નથી. આહાહા..! અરે..! ભારે વાત, ભાઈ! લગ્ન કરે અને ઠીક પડશે એમ નહિ માને, એમ કહે છે. સમજાણું કે નહિ? બૈરા થશે તો વિષય થશે. આમ ખાવા-પીવાનું સાધન બનશે એવી ઇચ્છા સમકિતીને હોતી નથી. આહાહા..! કેમકે બાહ્ય સાધનો અને બાહ્ય સાધન પ્રત્યેનો થતો રાગ, બેય વિભાવ અને વિભાવની ક્રિયા, એને કાંઈક ઠીક માને તો આત્માનો સ્વભાવ ઠીક છે એમ એને રુચ્યો નથી. 'વજુભાઈ'! આહા..હા...!

કહે છે, બાપુ! સમ્યગ્દર્શન એટલે શું ચીજ? અને મિથ્યાદર્શન એટલે એના શું દોષો? સમ્યગ્દર્શનમાં શું ગુણ? અને મિથ્યાત્વમાં શું દોષ? એની વ્યાખ્યા ચાલે છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..! ઇન્દ્રિયના નહિ રુચે એવા વિષયને વિષે દ્વેષ હોવો. ઉદ્વેગ એટલે (દ્વેષ). એનો અર્થ કે એનાથી વિરૂદ્ધની અનુકૂળતા એને ગમે છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..! ગજબ વાત છે. વીતરાગની શૈલી તો જુઓ! એને વીંછી કરડે એ ન ગોઠે, ઉદ્વેગ થાય તો એને ઠેકાણે વિષયની

અનુકૂળતા કોઈક આપે, માખણ ચોપડે, ઇ ઠીક લાગે. ઇ તો વિષયની ઇચ્છા થઈ ગઈ. 'દેવચંદજી'! આવું ઝીણું તત્ત્વ હશે? આહાહા..! ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરની ધર્મની સ્થિતિ તો આ છે. લોકો પોતાની કલ્પનાએ માની બેસે એ કંઈ વીતરાગના માર્ગનું તત્ત્વ છે નહિ. આહાહા..! કહો, સમજાય છે કાંઈ?

'યહ ભોગાભિલાષ મિથ્યાત્વકર્મકે ઉદયસે હોતા હૈ,...' ગોઠવ્યું છે કેવું! આ પ્રકાર જે કીધા, એવી જે અભિલાષ મિથ્યાત્વના કર્મના નિમિત્તે પોતામાં થાય (છે). આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? મિથ્યાત્વકર્મનો ઉદય એટલે? એ તો નિમિત્ત છે. પણ અહીં મિથ્યાત્વભાવ થાય છે એ કર્મનું નિમિત્ત છે એના લક્ષે આ થાય (છે). એને આત્માનું લક્ષ નથી. અરે...! આવો માર્ગ હજી સમજવા માગે નહિ અને સાંભળવા મળે નહિ, એ રુચે કે દિ'? આહાહા..! જન્મ-મરણના અંત ક્યારે આવે એને? સમજાણું કાંઈ? **'ઔર જિસકે યહ ન હો...'** લ્યો. આ જેને ન હોય. **'વહ નિઃકાંક્ષિત અંગયુક્ત સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોતા હૈ.'** સમજાય છે કાંઈ?

'વહ સમ્યગ્દૃષ્ટિ યદ્યપિ શુભક્રિયા-વ્રતાદિક આચરણ કરતા હૈ...' હવે આવ્યું કે શુભભાવની પણ વાંછા નથી તો વ્રતાદિકની ક્રિયામાં શુભભાવ થાય એ તો કરે છે. એ વાત લીધી, જોયું? અશુભનું ન લીધું. શુભક્રિયા વ્રત આદિ, ભક્તિ આદિ, પૂજા આદિમાં શુભભાવ છે, એવું તો આચરણ સમકિતીને (હોય છે), શુભભાવ આવે છે. **'ઔર ઉસકા ફલ શુભકર્મબન્ધ હૈ,...'** વ્રતનો ભાવ, અહિંસાનો, સત્ય, દત્તનો, સત્‌નો ભાવ, ભગવાનનું નામ સ્મરણ કરવું વગેરે, અપવાસનો ભાવ વગેરે શુભભાવ અને એ શુભભાવનું ફળ તો પુણ્યબંધ છે. સમજાય છે? **'કિન્તુ ઉસકી વહ વાંછા નહીં કરતા.'** એને ધર્મી વાંછતો નથી. આહાહા..! ભારે વાત, ભાઈ! એ વ્રતનો ભાવ હોય છતાં વાંછતો નથી અને વ્રતના ફળ તરીકેનું પુણ્ય બંધાય, થાય એની પણ એને વાંછા નથી. આનું નામ ભગવાને સમ્યગ્દૃષ્ટિનો ધર્મ કહ્યો છે. સ્વરૂપ તે આ. પાછી ભાષા જુઓ!

'વ્રતાદિકકો સ્વરૂપકા સાધક જાનકર ઉનકા આચરણ કરતા હૈ,...' એવું નિમિત્તપણું પાંચમા કે છઠ્ઠે ગુણસ્થાને રાગની મંદતાનો ભાવ નિમિત્ત તરીકે, વ્યવહાર સાધક તરીકે કહેવામાં આવે છે. ખરેખર સાધક નથી, એની વાંછા નથી. એ સાધન છે નહિ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? વ્રતાદિક ભક્તિ આદિના પરિણામને સ્વરૂપના સાધક એટલે વ્યવહાર નિમિત્ત તરીકે જાણી એને આચરે. આચરે એટલે હોય છે. વ્યવહારનયથી આચરે એમ કહેવામાં આવે છે.

'કર્મકે ફલકી વાંછા નહીં કરતા.' પણ એના ફળ મને મળજો, પુણ્ય બંધાજો, એનો સંયોગ (મળજો), એવી વાંછા ધર્મીને હોતી નથી. એ નિઃકાંક્ષિત અંગ કહ્યું, લ્યો! બીજો બોલ થયો. સમ્યગ્દૃષ્ટિનો બીજો (બોલ). સૂર્યનું જેમ હજાર કિરણ જેમ હોય એમ સમ્યગ્દર્શનનું આ બીજું કિરણ (છે). આઠ કિરણ માહ્યલું બીજું કિરણ (છે). લક્ષણ કહો, આચરણ કહો, ચિહ્ન કહો, એ જાતનો એ પર્યાયનો ગુણ કહો. એ સમ્યગ્દર્શનનો નિઃકાંક્ષ (ગુણ છે). આહા..હા..!

ધર્મી તો રાગની વાંછાથી મરી ગયેલા હોય છે, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? જેમ આયુષ્ય પૂરું થાય ને દેહ છૂટી જાય, એમ રાગની વાંછા જેની મરી ગઈ છે. આ તે વાત! એ ઇચ્છા હોવા

છતાં મરી ગઈ છે, કહે છે. એની રુચિ હોતી નથી. આહા..! રાગની જેને રુચિ છે એને રાગરહિત ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ ચિદાનંદની રુચિ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? કહે છે, જેને પોતાની નિંદા સાંભળવી ગોઠતી નથી, એને એની પ્રશંસા ગોઠે છે અંદર. ભારે વાત છે! હેં? ભગવાનઆત્મા જ્ઞાતા-દૃષ્ટા આનંદસ્વરૂપ છે, એની જેને રુચિ અને દૃષ્ટિનો અનુભવ થયો, એને નિંદા અને પ્રશંસા બેય જ્ઞાતા તરીકે, જ્ઞેય તરીકે જાણે છે. સમજાણું કાંઈ? અજ્ઞાનીને એ નિંદા ન ગોઠે, એનું હિનપણું જો કહો તો ન ગોઠે. એનો અર્થ કે એનું અધિકપણું અને પ્રશંસા કરે તો એને ગોઠે છે. સમજાણું કાંઈ? એ મિથ્યાત્વનું લક્ષણ છે. એ સમ્યગ્દૃષ્ટિનું લક્ષણ નથી. આહાહા..! ભારે! એ નિઃકાંક્ષ અંગની બીજી વ્યાખ્યા (થઈ). બીજા અંગની થઈ. પહેલી નિઃશંકની કીધી, બીજી નિઃકાંક્ષની કીધી. હવે ત્રીજો ગુણ. સમ્યગ્દૃષ્ટિ-ધર્મીનો ચોથે ગુણસ્થાને (આ ગુણ) છે, હોં! શ્રાવકનું પાંચમું ગુણસ્થાન. ઇ તો પણ આવું હોય પછી એની ઊંચી દશા થાય. આ વાડાના શ્રાવક એ શ્રાવક નથી કાંઈ. એ તો કોથળીમાં કડુ કરિયાતા ભર્યા હોય અને ઉપર લખે સાકર, એવું છે આ તો. સમજાણું કાંઈ? અરે..! ભારે વાત, ભાઈ!

હવે ત્રીજો બોલ, નિર્વિચિકિત્સા. સમ્યગ્દૃષ્ટિનો દુગંછા રહિતનો એક ત્રીજો ગુણ છે. એના વિરૂદ્ધનું વિચિકિત્સા છે. **'અપનેમેં અપને ગુણકી મહત્તાકી બુદ્ધિસે અપનેકો શ્રેષ્ઠ માનકર...'** આહાહા..! કંઈક શરીર સુંદર હોય, કંઠમાં કંઈક જરી ઝીણપ અને ઊંચો હોય, તાર જેવો વાગતો હોય, ઘંટડી જેવો, શરીરની નમણાઈ હોય, બહારની સામગ્રી, નોકરો-ચાકરો આદિ બધા ઠીક હોય, એને લઈને **'અપને ગુણકી મહત્તાકી બુદ્ધિસે અપનેકો શ્રેષ્ઠ માનકર પરમેં હીનતાકી બુદ્ધિ હો...'** આ શું બિચારા પામર પ્રાણી. જેને આબરૂ પણ નથી, જેને બુદ્ધિ પણ નથી, જેને હામ, દામ ને ઠામ પણ નથી. આહાહા..! એમ જે અજ્ઞાની પોતાની અધિકતા દેખીને, બીજાની હિનતા દેખીને દ્વેષ કરે છે, એ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. બરાબર છે?

'અપનેમેં અપને ગુણકી મહત્તાકી બુદ્ધિસે...' અંદરમાં જો ગુણ સાચો હોય તો.. આ તો એક બહારમાં સામગ્રી આદિ પુણ્યના ફળ, એમાં **'અપનેકો શ્રેષ્ઠ માનકર પરમેં હીનતાકી બુદ્ધિ હો...'** શું આ પામર પ્રાણી બિચારા. બોલતા પણ નથી આવડતું, ખાતા-પીતાં પણ નથી આવડતું, ખાવા-પીવાના સાધન પણ બિચારાને નથી. એમ બીજાને આવી હલકાવાળાને હલકી બુદ્ધિએ દેખે અને પોતાની અધિક બુદ્ધિએ પોતાને ભાખે. પુણ્યની સામગ્રી ને આ. મૂઢ છે, કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! એ તો બધી કર્મની સામગ્રી છે. એમાં મોટપ ક્યાં આવી ને એમાં ભલપ ક્યાં આવી? કર્મની સામગ્રી હિણી આવી એમાં દોષ ક્યાં આવ્યો? સમજાણું કાંઈ? બહારની સામગ્રી અનુકૂળ (હોય) એમાં ગુણ ક્યાં આવ્યો? અને પ્રતિકુળતા હોય એમાં દોષ ક્યાં આવ્યો? સમજાણું કાંઈ? **'યહ જિસકે ન હો સો નિર્વિચિકિત્સા અંગયુક્ત સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોતા હૈ.'** આવી બુદ્ધિ ન હોય એને નિર્વિચિકિત્સા, દુગંછારહિતનો સમભાવ સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોય છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- હોય જ. ... ઠીક કહે છે. ... સમકિતનું અંગ છે ને. એ હોય તો કીધું છે ને? ભાઈ! ... 'મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક'માં છેલ્લે. ... છે ને? હોય જ આવું. ... ફેર પડે તો વસ્તુ ક્યાં રહી? પુણ્ય-પાપના ભાવો, જે બાહ્ય કર્મની સામગ્રી છે એથી એ હિણો છે અને કર્મની સામગ્રી મને અનુકૂળ (છે) માટે અધિક છે, એ તો જડની બુદ્ધિ છે. જડથી અધિક છું, એમ માન્યું અને જડથી હિણો છું એમ માન્યું. એય..!

વાંદરાના આઠ અંગની વાર્તા નહોતી? ... માણસના અંગ જેવા વાંદરાના અંગ હોય નહિ, એમ વાત છે. એમ છે ને? 'મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક'માં છેલ્લે.. છેલ્લે (આવે છે). અહીં તો આ તો હોય જ નહિ. આ તો મૂળમાં જાત છે આ તો કોઈ સહેજ પ્રભાવના આદિમાં મંદતાથી દેખાય તો પણ સમ્યક્દૃષ્ટિની દૃષ્ટિ જતી નથી, એમ. સમજાણું કાંઈ? ઇ આવે ત્યારે વાત.

મુમુક્ષુ :- હોય જ.

ઉત્તર :- હોય જ. આહા..! કારણ કે પહેલામાં નિઃશંકતા અખંડતા બતાવી. બીજામાં પરની ઇચ્છા વિનાનો ભાવ, પરની ઇચ્છા ન હોય એ બતાવ્યું અને ત્રીજામાં પરની દ્વેષતા ન હોય એમ બતાવ્યું. બીજામાં પરમાં રાગ ન હોય એ બતાવ્યું, ત્રીજામાં પરમાં દ્વેષ ન હોય એ બતાવ્યું. વસ્તુની સ્થિતિ આવી છે, એવી વર્ણવી છે. સમજાણું કાંઈ?

'ઉસકે ચિહ્ન ઐસે હૈં કિ-યદિ કોઈ પુરુષ પાપકે ઉદયસે દુઃખી હો,...' હવે ખુલાસો કરે છે. પૂર્વના પાપને લઈને પ્રતિકુળતા હોય. પાંચ રૂપિયાનો પગાર પણ મળતો ન હોય. શરીર પણ કાળું હોય, બોલતા પણ એં..એં.. કાગડા જેવી ભાષા હોય. દુઃખી હોય. **'અસાતાકે ઉદયસે ગ્લાનિયુક્ત શરીર હો...'** શરીરમાં રોગ વકરતો હોય. જલંધર. એમ કરીને પણ બફમ કરતો... એ તો બહારની સામગ્રી છે. ધમધોકાર ચાલે. એવી સામગ્રીના જેને અભિમાન છે અને એની સામગ્રીનો અભાવ (હોય) એની જેને ગ્લાનિ છે, એ સમકિતીનું લક્ષણ નહિ. સમજાણું કાંઈ? ગ્લાનિયુક્ત શરીર હોય. સમજાય છે? એવું શરીર (હોય) કે રોગથી (ગ્રસિત હોય). સાતમી નરકના નારકીનું કેવું શરીર છે? દસ માણસ આવી ન દેખે - નહિ. નારકી નારકી દેખે. સમકિતી જે નારકી છે એને તો બધાને બહારમાં સરખું છે. સમજાણું કાંઈ?

એવી કર્મના નિમિત્તની સામગ્રીની હિણપ છે, એમાં આત્માની હિણપ શું આવી? આત્મામાં ઓછપ શું આવી? બહારની સામગ્રીની ઓછપે આત્માની ઓછપ શું આવી? બહારની સામગ્રીની ઓછપે આત્માને હિણો કલ્પે એ મૂઢ છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, એની વિપરીત સલાહ માનવી દોષ છે, એમ કહે છે. એ સમકિતીને જુગુપ્સા એવો ભાવ હોતો નથી. આહાહા..! ભારે!

'અસાતાકે ઉદયસે ગ્લાનિયુક્ત શરીર હો...' શરીર એવું હોય, કાળુકૂબડું હોય, શીતળા નીકળ્યા હોય તો આમ થાય. નાક એવું હોય, કાનબાન બધા તૂટલા ફૂટલા હોય. સમજાણું કાંઈ? કહે છે, **'ઉસમેં ગ્લાનિબુદ્ધિ નહીં કરતા. ઐસી બુદ્ધિ નહીં કરતા કિ-મૈં સંપદાવાન હૂં,...'** દેખો! આહાહા..! મારે તો પાંચ ઇન્દ્રિય ને શરીર અને સામગ્રી કેવી! હુકમ કરે ત્યાં હાજર, માણસો. આને બિચારાને ઉ.. ઉં.. કર્યા કરે, પાણી પીવું છે, પાણી પીવું છે. તોય કોઈ સાંભળતું નથી.. એ

તો બહારની સામગ્રી છે, એને લઈને શું છે? આત્મજન્ય જે સંપદા છે એ સિવાયની કર્મની સંપદાથી જે કંઈ અંતર ને બાહ્ય સામગ્રી આવે એનાથી બીજાને હિણો માને એ વાત સાચી છે નહિ, એમ કહે છે. સેઠી! આ તો સમજાય એવું છે. જુઓ! શું કહે છે?

'ઐસી બુદ્ધિ નહીં કરતા કિ-મૈં સંપદાવાન હૂં...' પાંચ-પાંચ, દસ-દસ કરોડ રૂપિયા મારી પાસે છે અને પાંચ-પાંચ લાખની પેદાશ, દસ-દસ લાખની તો પેદાશ છે. શું છે પણ હવે એમાં? ધૂળમાં આવ્યું શું પણ એમાં તારે? સમજાણું કાંઈ? અમે તો શેર બજારમાં જઈએ તો પાંચ હજાર એક-એક દિ'માં રળી આવીએ. તમારા ગજા છે ઇ? એય...! સટ્ટા.. સટ્ટા. તમારે નહોતું? 'લક્ષ્મીચંદભાઈ'એ કર્યું હતું. (સંવત) ૧૯૯૦માં. 'મુંબઈ'. બેઠા હતા ન્યાં. જા! આમ કર્યું ત્યાં ત્રણ હજાર પેદા કર્યા. ત્રણ હજાર કે એવું કાંઈક હતું. એવું સાંભળ્યું હતું. જાવ! ત્રણ હજાર, લ્યો. આહાહા..! 'લક્ષ્મીચંદ પીતાંબર' હતો. ત્યાં બેઠા હતા. મારે તો જાવું હતું, 'મુંબઈ'. એ પણ અભિમાન (કરે કે) આ ભાવ કરજો. ન્યાં જઈને ઇ ભાઈએ કર્યું તો ત્રણ હજાર પેદા થયા. ત્રણ હજાર શું ત્રણ લાખ પેદા કરે. એય...! આ 'જયંતિભાઈ'ના ભાણેજ છે, કોઈક, કામદાર. દસ રૂપિયા છે, સાડા બાર લાખ આવ્યા, લોટરીમાં. આમ ને આમ. બે મહિના પહેલા. એણે કીધું, આપણને ક્યાં ખબર હોય? કહે, એના શબ્દો હોય. ઇ કાલે કહેતા હતા. દસ રૂપિયાની લોટરી. આપણને .... કોઈક હશે. લોટરીમાં દસ રૂપિયા ભર્યા હશે તો સાડા બાર લાખ (આવ્યા). આહાહા..! શું છે પણ એમાં? ધૂળમાં શું થયું પણ હવે? સાડા બાર લાખ આવ્યા તો એમાં રાજી થયો શેનો? ધૂળ મળી એમાં રાજી? અને એવું માંગે ને બિચારાને રોટલા મળે નહિ માટે હિન છે, એમ નથી, ભાઈ! બહારની સંપદાથી અધિક અને હિણપ-ઓછું છે, એમ છે નહિ. આહાહા..! 'દેવચંદજી'! આવું આત્મદેવનું સ્વરૂપ છે, કહે છે.

'સુન્દર શરીરવાલા હું,...' નમણાઈ જુઓ તો એક એક અંગ, એકે એક અંગ સારા. **'યહ દીન, રંક મેરી બરાબરી નહીં કર સકતા.'** દાંત પડી ગયેલા, આંખ એક ફૂટલી હોય, નાક અહીં તૂટી ગયેલું હોય, કાન તૂટી ગયા હોય, બૂટી-બૂટી (હોય). આ બિચારા શું અમારી સાથે બેસી શકે? અમારી હોડમાં રહી શકે ઇ? શું છે પણ તારે હવે? 'પ્રવીણભાઈ'! તમારા ભાઈ ન્યાં બહુ પેદા કરે છે. દસ-દસ, વીસ-વીસ લાખ રૂપિયાની મૂડી, વીસ-વીસ લાખની પેદાશ કરે છે. ધૂળમાંય નથી, હવે એમાં છે શું પણ? સમજાણું કાંઈ? પોતાનું લેશે પાછું, જુઓ! અમારે કર્મનો ઉદય આવે તો અમારે પણ થઈ જાય, એ તો બહારની સામગ્રી છે. એમાં આત્માને શું? સમજાણું કાંઈ? જુઓ!

'યહ દીન, રંક મેરી બરાબરી નહીં કર સકતા.' અમારી સાથે ઇ બેસી શકે નહિ, અમારી સાથે ઊભો રહી શકે નહિ. એટલા અમારા પુણ્ય છે, શરીરની સુંદરતા ને વાણીની અનુકૂળતા, નોકર કેટલાય, બધાની અનુકૂળતા (છે). સેઠી! 'નરેન્દ્રભાઈ' જેવા દીકરા. આને તો દીકરો પણ નથી, વાંઝિયા, કાંઈ બોલવાના પુણ્યના પણ ઠેકાણા નથી, માટે દીન છે એમ નથી, કહે છે. બહારની સામગ્રી હિણી માટે દોષવાળો છે અને બાહ્ય સામગ્રી વધારે માટે હું અધિક છું. એ

મિથ્યાદૃષ્ટિનું લક્ષણ છે. સમજાણું કાંઈ?

જુઓ. '**ઊલટા ઐસા વિચાર કરતા હૈ...**' જુઓ! હવે. '**પ્રાણિયોંકે કર્મોદયસે અનેક વિચિત્ર અવસ્થાએँ હોતી હૈં.**' પરદ્રવ્યના કારણે. અહીં તો સ્વદ્રવ્યને ભૂલીને વાત ચાલે છે ને? વિચિકિત્સા જે અજ્ઞાનીને થાય ઇ. પરદ્રવ્યને કારણે વિચિત્ર અનેક અવસ્થા તો હોય છે. એમાં આત્માને શું દોષ અને અધિકતા આવી? '**જબ મેરે ઐસે કર્મકા ઉદય આવે તબ મૈં ભી ઐસા હી હો જાઉં.**' થઈ જાય. હું પણ એટલે? વાણી કરી શું કરે? સમજાવવું હોય તો. આત્મા એવો થાય છે? પણ એને બહારની સામગ્રી એવી આવે. એમાં એથી હિણપ શું છે? અને અનુકૂળતામાં અધિકતા શું છે? 'મગનભાઈ'! સટ્ટામાં હમણા સરખાઈ છે, મોટા જબરા...

એક ફેરી જોવા ગયા હતા. ઘણા વખતની વાત છે. ... શું તમારો કેવો? કોલાબા. 'મુંબઈ.. મુંબઈ'. કોલાબા. સટ્ટો (ચાલતો). રૂનો મોટો મારવાડી (વેપારી). રાડે રાડ પાડતા હતા. જોવા તો જઈએ, કીધું. શું છે ન્યાં? દરિયાને કાંઠે છે ને? તારની જ્યાં મોટી ઑફિસ છે. વિલાયતી તાર આવે. ધમાધમ ઊડાવે બધા. કીધું, આ શું કરે છે? પેલો તો જાણે.. ઓ..હો..હો..! દીધી, લીધી, ફલાણું, ઢીકણું.. એ તો તમારે ગાંડા જોઈ લ્યો. હોય, પચીસ-પચાસ લાખના આસામી, હોં! મોટા મારવાડી દેખાય સાધારણ. શું છે પણ હવે? ધૂળ છે સાંભળને. એથી કરીને અધિક શું થયું? અને પુણ્યનો યોગ ન હોય અને પ્રતિકુળતા હોય તો એમાં હિણપ, આત્માને દોષ શું આવ્યો? આ વસ્તુ છે, દૃષ્ટિની, અહીં તો સમ્યગ્દૃષ્ટિની વ્યાખ્યા ચાલે છે.

ધર્મી જ્યાં પહેલે શરૂઆતનો થયો, એની દૃષ્ટિમાં બહારની સામગ્રીની હિણપ અને અધિકતા માનતો નથી. આહાહા..! '**જબ મેરે ઐસે કર્મકા ઉદય આવે તબ મૈં ભી ઐસા હી હો જાઉં.**' પણ મૈં ભી, એમ કેમ કહ્યું? એય..! 'દિલીપ'! આત્મા એવો થઈ જાય?

મુમુક્ષુ :- ના, આત્મા ન થાય, પણ આ વ્યવહારથી કથન લીધું છે.

ઉત્તર :- વ્યવહારથી કથન લીધું છે? જુઓ! વ્યવહારથી સમજાવવું હોય તો શી રીતે સમજાવવું એને? મારી પાસે અત્યારે આવી સામગ્રી નથી. તેથી અનુકૂળતા છે. આવો કર્મનો ઉદય છે. હિતની અવસ્થા પણ આવી જાય નજીકમાં. એમ લેવાય. સમજાવાની ભાષા જુદી પડી જાય. સમજાણું કાંઈ? એને લઈને હિણપ છું ને એને લઈને અધિક છું (એમ છે નહિ).

ભગવાનઆત્મા અનંત અનંત ગુણે બિરાજમાન પાંચ પદનું જેમાં-સ્વરૂપમાં ધામ છે. એવો ભગવાન જ્યાં મારી પાસે છે એની પાસે બહારની કિંમત છે નહિ. ઇન્દ્રનું પદ મળે તોય અધિક નથી. અને કદાચિત્ કોઈ પૂર્વનું આયુષ્ય નરકમાં બંધાઈ ગયું અને નરકમાં ગયો તોય હિણો નથી. આજે આવ્યું નહોતું? ભજનમાં આવ્યું હતું. સમકિતી નરકમાં જાય તોપણ (સુખી છે). મિથ્યાદૃષ્ટિ સ્વર્ગમાં જાય તોય દુઃખી છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- હજી આ સ્વીકાર્યું...

ઉત્તર :- નક્કી કર્યું જ નથી. સ્વીકાર્યું છે ક્યાં? ઇ તો બહારની ધારણા તરીકે (છે). 'ચંદુભાઈ'! અંતરમાં દૃષ્ટિ થઈને એ રૂપે થઈ જવું, એ રૂપે થઈ જવું. થઈ જાય ક્યારે? કે

પરિણમન થાય ત્યારે એ રૂપે થઈ જવું. સમજાણું કાંઈ? ખ્યાલમાં વાત આવે પણ એ રૂપે થયો નથી. તેથી એને આવું થયા વિના રહે નહિ. આવી વાત છે. ભારે માર્ગ, ભાઈ!

બસ! સમ્યગ્દષ્ટિ થયો એટલે પછી શું રાજપાટમાં નહિ રહેતો હોય? રહેતો જ નથી, સાંભળને. એને રાગ આવે તો એ રાગમાં નથી રહ્યો, તો ઇ રાજપાટ તો ક્યાંય રહી ગયા. સાંભળને. ભગવાનઆત્મા અનંત ગુણનું ધામ, આનંદની મૂર્તિ (છે) એવી જ્યાં દૃષ્ટિ થઈ એમાં ઇ છે. રાગમાં નથી, વ્યવહારમાં નથી અને પરમાં છે નહિ. સમજાણું કાંઈ? છતાં લગ્નમાં દેખાય, બોલવામાં એમ બોલે, આ મારી ઘરની ધણિયાણી છે, ઘરનું માણસ છે. એમ બોલે, લ્યો. હરામ અંદર ઘરનું માણસ માનતો હોય તો. અરે.. અરે...! એય..! અમારા ઘરના તો આનંદ ને શાંતિની પ્રજા છે. અમારા ઘરમાં બીજું છે નહિ. કહો, 'મલૂકચંદભાઈ'!

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- ઉઠી ગઈ બધી. ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ આનંદનું ધામ પ્રભુ, એના ઉપર દૃષ્ટિ થઈ એટલે બધી ...

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- .. ઇ છે એમ દેખે છે. આ છે, એમ. બીજું શું? તું ક્યાં ઇ આત્મા થઈ ગયો? ને અધિક વધ્યું તો અધિક ક્યાં થઈ ગયો ઇ?

ઇ ત્રીજો બોલ થયો. નિઃશંક, નિઃકાંક્ષ, નિર્વિચિકિત્સા. સમકિતના આઠ ગુણો, લક્ષણો, આચરણ. એના ત્રણની વ્યાખ્યા થઈ. આરે.. આરે...! આ તો ભારે ઝીણું છે. **'ઐસે વિચારસે નિર્વિચિકિત્સા અંગ હોતા હૈ.'** લ્યો. આવા વિચારને લઈને ધર્મીને પરની હિનતા, દુઃખ ને ગ્લાની આવતી નથી અથવા એને હીન, પામર દેખતો નથી. એની પ્રભુતાનું ભાન સમ્યગ્દૃષ્ટિને હોય. મુનિ હોય લ્યો. અને બહારમાં સામગ્રી આવી સાધારણ હોય તોપણ એને પ્રભુ દેખે છે. ઓહોહો..! ધન્ય અવતાર તારા! સમજાય છે કાંઈ? એ પરદ્રવ્યના સામગ્રીના સંયોગમાં હિનાધિકપણું માનતો નથી. પોતા માટે પણ માનતો નથી અને પર માટે પણ માનતો નથી. આહાહા..! એ વાત નથી, એ તો વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. 'દેવચંદજી'! આહાહા..!

ચોથો બોલ. અમૂઢદૃષ્ટિ. સમ્યગ્દૃષ્ટિ અમૂઢ હોય છે. કોઈપણ ભાવમાં મૂંઝાતો નથી. **'અતત્ત્વમેં તત્ત્વપનેકા શ્રદ્ધાન સો મૂઢદૃષ્ટિ હૈ.'** અતત્ત્વમાં તત્ત્વપણું, સત્ય નથી તેમાં અસત્યપણું, અસત્યપણું છે તેમાં સત્યપણું માનવું એ મૂઢ દૃષ્ટિ છે. **'ઐસી મૂઢદૃષ્ટિ જિસકે ન હો સો અમૂઢદૃષ્ટિ હૈ.'** એ મૂઢપણું નથી એવો સમ્યગ્દૃષ્ટિ તે અમૂઢદૃષ્ટિ છે. **'મિથ્યાદૃષ્ટિયોં દ્વારા મિથ્યા હેતુ...'** હવે ન્યાય આપે છે. અજ્ઞાનીના આત્માને માનવાના કોઈ ખોટા હેતુ હોય, છ દ્રવ્યને ઊડાડવાના, એક જ દ્રવ્યને માનવાના અથવા આત્મા ને પુદ્ગલ બેને માનવાના વગેરે. કે પર્યાય વિનાનો માનવામાં, એકલો પર્યાયવાળો માનવામાં. એવા મિથ્યાદૃષ્ટિના ખોટા હેતુ **'એવં મિથ્યા દૃષ્ટાંતમેં સાધિત પદાર્થ હૈ વહ સમ્યગ્દૃષ્ટિકો પ્રીતિ ઉત્પન્ન નહીં કરતા હૈં...'** કોઈ અજ્ઞાનીએ, એકાંત વીતરાગે કહેલા તત્ત્વો સિવાય કુયુક્તિથી સિદ્ધ કરે. આ વેદાંત (કહે એમ).

જુઓ! આમ જ છે. નામ, રૂપ ને... શું કહે છે? આ બધા નામ રૂપ છે, વસ્તુ ક્યાં છે? એમ કહે. શું કીધું? ત્રીજો બોલ કહે છે. નામ, રૂપ ને? અસ્તિ, ભાતિ ને ક્રિયા છે ને? છે-અસ્તિ, ભાતિ-જ્ઞાન, અસ્તિ શ્રદ્ધા. એમ કરીને આ બધું છે પણ એ બધું નામ, રૂપ છે. સમજ્યા ને? ત્રીજો બોલ છે કાંઈક. ભૂલી ગયા. એય...! શું છે નામ...? એ બધા નામ, રૂપ છે, બાકી વસ્તુ છે નહિ. એ વસ્તુ તો એકલી ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે. એમ ખોટી યુક્તિથી સિદ્ધ કરવા જાય તો જ્ઞાની સમ્યગ્દષ્ટિને તેનાથી કાંઈ શંકા પડતી નથી. એમાં મૂંઝાતો નથી. **'પ્રીતિ ઉત્પન્ન નહીં કરાતે હૈં...'** ઓહોહો..! ભારે વાત કહી છે આણે, (એમ પ્રીતિ ન થાય). સમજાણું?

'લૌકિક રૂઢિ અનેક પ્રકારકી હૈ, વહ નિઃસાર હૈ, નિઃસાર પુરુષોં દ્વારા હી ઉસકા આચરણ હોતા હૈ, જો અનિષ્ટ ફલ દેનેવાલી હૈ...' આ પીપળે પાણી નાખવાના.. શું કહેવાય આ? શ્રાદ્ધ.. શ્રાદ્ધ. શ્રાદ્ધ નાખવા ને ઇ બધી ક્રિયા લૌકિક રૂઢિ. એમાં ધૂળમાંય કાંઈ નથી, કહે છે. અને અજ્ઞાની એમાં એવું માને. લોકમાં પ્રચલિત થઈ ગયું તો એણે માન્યું. થઈ રહ્યું, જાઓ. સમજાણું? આ માને છે ને? કોઈ વ્યંતરીને, કોઈ વ્યંતરને, કોઈ બળદને. તમારા છે ને બળદ? બળદ નથી બહાર? દેવ. એને પણ ખબર નથી. એણે મને કીધેલું. એને ખબર નથી. ન્યાં બહાર નથી કોઈક પેલાની આસપાસ કોઈ બળદ? દેરી એવું છે એનું ખાતું.

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- એનું ક્યાં અહીં કામ છે? અહીં છે કે નહિ કાંઈક? એટલું તમે કહ્યું. અહીં મને ક્યાં ખબર જ છે. એને પણ યાદ નથી. બળદ. દેવ તરીકે એને માનવા જાય. બળદ છે ને પ્રજા કેવી થાય. ગાયથી આ થાય ને આ થાય.

મુમુક્ષુ :- ગાયને માતા માને.

ઉત્તર :- ગાયને માતા માને. પૂંછડામાં દેવ માને. ગાયના પૂંછડામાં તેંત્રીસ.. કેટલા કાંઈક તેંત્રીસ કરોડ કહે છે? ત્યાં દેવ વસે. અને ગાયમાતાનો પેશાબ પણ પવિત્ર છે. આવી મૂઢતા અજ્ઞાનીઓની લોકપ્રચલિત હાલી તે હાલી. સમ્યગ્દષ્ટિ એને માને નહિ. સમજાણું કાંઈ? આ સૂરધન. નહિ? બાપ એનો ત્રીજી પેઢીનો હતો. મરીને આ થયો. હંમેશા બાર મહિને મરીને સરાદ આ શું કહેવાય? પાલિતાણા. ન્યાં એનું ચાલે. પહેલા ઇ ચોપડામાં લખતા. 'હૈદરશાહ હાજરાહજૂર.' મેં કીધું, બાપ તમારો કોથળો છે? એને કાંઈક ઠીક નહોતું. ત્યારે ઇ ક્યાં ગયા હતા? હૈદરશાહ. ઇ માને, ચોપડામાં લખે, હૈદરશાહ હાજરાહજૂર. આવા ને આવા. ભ્રમણા અજ્ઞાનીની. ફલાણો.. ઢીકણો.

કહે છે, લૌકિક રૂઢિ. પહેલી બીજી વાત કરી, ધર્મની પહેલી કરી. કુયુક્તિથી કોઈ પદાર્થ સિદ્ધ કરે, એક જ હોય, બીજું હોય નહિ. સમજાય છે? જડ ને ચેતન બે જ હોય. ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિકાય હોય જ નહિ. એ બધું જૈનનું કલ્પિત ઊભું કર્યું છે. એમ નથી. વસ્તુની સ્થિતિ એવી છે. સમજાણું કાંઈ? અને આ તો લૌકિકની વાત છે. **'વહ નિઃસાર હૈ....'** લૌકિક નિઃસાર વાતું છે. અંબાજીને માને તો આમ થાય. છે ને તમારે 'કાંપ'માં? અંબાજીનું બહુ મોટું છે ન્યાં

કાંપમાં. અરે..! ગાંડા તે પણ... વીસાશ્રીમાળી ને દશાશ્રીમાળી. લ્યો. વીસાશ્રીમાળી માને દેવી અંબાજી. સિંહ ઉપર ચડી ને આવે. કેટલું જોર એનું! જુઓ! શું છે પણ? જોર પર ચઢીને આવી એમાં શું? એમાં દેવી ને ચમત્કાર વસ્તુ ક્યાં આવી? અજ્ઞાનીઓ આવા લોક રૂઢિના માનનારા જ્ઞાની એને માને નહિ. દેવમાં ... વગેરે વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)